

SMJERNICE ZA PRIMJENU
ZAKONA O SPREČAVANJU PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA
TERORISTIČKIH AKTIVNOSTI ZA OBVEZNIKE U NADLEŽNOSTI KOMISIJE
ZA HARTIJE OD VRIJEDNOSTI

maj, 2010. godine

Na osnovu člana 5. stav 2. Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Službeni glasnik BiH“ broj: 53/09), i člana 260. Zakona o tržištu hartija od vrijednosti („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 92/06 i 34/09) Komisija za hartije od vrijednosti Republike Srpske, na sjednici održanoj 10. juna 2010. godine, donijela je

SMJERNICE ZA PRIMJENU

ZAKONA O SPREČAVANJU PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORISTIČKIH AKTIVNOSTI ZA OBVEZNIKE U NADLEŽNOSTI KOMISIJE ZA HARTIJE OD VRIJEDNOSTI

I CILJEVI

Komisija za hartije od vrijednosti Republike Srpske (u daljem tekstu: Komisija) ovlašćena je da u skladu sa članom 5. stav 2. Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti („Službeni glasnik BiH“ broj: 53/09, u daljem tekstu: Zakon) samostalno donese smjernice za primjenu određenih odredbi Zakona. Smjernice za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorističkih aktivnosti (u daljem tekstu: Smjernice) su donesene kako bi se na jedinstven način primjenjivale odredbe Zakona kod:

1. društava za upravljanje investicionim fondovima koja su ovlašćena za upravljanje investicionim fondovima i trećih lica kojima je dozvoljeno da im društvo za upravljanje, u skladu sa zakonom kojim se uređuje poslovanje fondova, povjeri obavljanje pojedinih poslova,
2. brokersko-dilerskih društava i banaka ovlašćenih za obavljanje poslova u vezi sa posredovanjem u kupovini i prodaji hartija od vrijednosti i drugih finansijskih instrumenata - brokerski poslovi, poslovi market-mejkera, poslovi upravljanja portfeljom hartija od vrijednosti za račun klijenta, poslovi agenta emisije, pokrovitelja emisije, investicionog savjetnika i drugi poslovi predviđeni Zakonom o tržištu hartija od vrijednosti,
3. kastodi banaka koje su ovlašćene da obavljaju poslove vođenja računa hartija od vrijednosti za račun klijenta i postupanja po nalogu klijenata i druge poslove predviđene Zakonom o tržištu hartija od vrijednosti,
4. Centralnog registra hartija od vrijednosti.

(u daljem tekstu: obveznici).

II OSNOVNI POJMOVI

Sumnjiva transakcija

Pod sumnjivom transakcijom u smislu Zakona podrazumijeva se svaka transakcija za koju obveznik ili nadležni organ procijeni da u vezi sa transakcijom ili licem koje obavlja transakciju postoje osnovi za sumnju na počinjenje krivičnog djela pranja novca ili finansiranja terorističkih aktivnosti, odnosno da transakcija uključuje sredstva koja su proizašla iz nezakonitih aktivnosti. Sumnjive transakcije, u skladu sa Zakonom, su i one transakcije koje odstupaju od normalnih aktivnosti klijenata, kao i svaka kompleksna i neuobičajno velika transakcija koja nema očiglednu ekonomsku, poslovnu ili pravnu svrhu. Kao sumnjivi mogu se tretirati i poslovni odnosi.

Ocjena sumnjivosti određenog klijenta, transakcije ili poslovnog odnosa zasniva se na kriterijumima određenim u listi indikatora za prepoznavanje klijenata i transakcija za koje postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti: Ovi indikatori su polazna osnova zaposlenima/ ovlašćenim licima pri prepoznavanju sumnjivih okolnosti povezanih sa određenim klijentom, transakcijom koju klijent izvodi ili poslovnog odnosa koji namjerava ili zaključuje. Stoga zaposleni kod obveznika moraju biti upoznati sa indikatorima kako bi ih u svom radu koristili. Kod procjene sumnjive transakcije ovlašćeno lice obavezno je da pruži svu potrebnu stručnu pomoć zaposlenima.

Povezane transakcije

Povezane transakcije su dvije ili više transakcija koje potiču sa ili su usmjerene na račun ili na pravno ili fizičko lice, a kod kojih je iznos pojedinačnih transakcija ispod iznosa potrebnog za vršenje identifikacije i izvještavanje prema odredbama Zakona, ali koje zajedno prekoračuju iznos od 30.000 KM i mogu se smatrati međusobno povezanim zbog vremenskog perioda u kojem su izvršene, zbog primaoca ili nalagodavca transakcije, metoda vršenja transakcija, razloga zbog kojeg su transakcije izvršene ili drugih faktora na osnovu kojih se transakcije mogu smatrati povezanim.

III OSNOVNA NAČELA BORBE PROTIV PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA

1. Sprovođenje Zakona i standarda

Pri obavljanju svoje registrovane djelatnosti, obveznici moraju postupati u skladu sa zakonom i podzakonskim aktima kojima se uređuje oblast otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranje terorističkih aktivnosti i osigurati poštovanje propisanih mjera i aktivnosti obveznika na svim nivoima, tako da se cjelokupno poslovanje obveznika obavlja u skladu sa Zakonom.

2. Utvrđivanje i provjera identiteta klijenta

Obveznici su dužni prije uspostavljanja poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije iznad Zakonom utvrđenog iznosa ili u drugim slučajevima koji su utvrđeni Zakonom, uzeti potrebne podatke o klijentu, kako bi utvrdili i potvrdili njegov identitet. Identitet klijenta je moguće vjerodostojno utvrditi i provjeriti isključivo iz važećih, nezavisnih i objektivnih izvora, kao što su službeni identifikacioni dokumenti, odnosno druge javne isprave, koja dokazuju istinitost identiteta klijenta (lični dokumenti, službene isprave, original ili ovjereni dokumenti iz registra, pribavljanje podataka neposredno od klijenta; utvrđivanje i provjera identiteta zakonskog zastupnika, prokuriste, punomoćnika pravnog lica; i utvrđivanje identiteta fizičkog lica putem kvalifikovanog elektronskog sertifikata, na osnovu izjave o istinitosti prikupljenih podataka).

U slučaju kada identitet klijenta nije moguće utvrditi ili provjeriti, te kada nije moguće utvrditi stvarnog vlasnika - klijenta i kada nije moguće pribaviti informacije o svrsi i namjeni poslovnog odnosa ili transakcije i druge podatke u skladu sa Zakonom, obveznik je dužan odbiti uspostavljanje poslovnog odnosa, odnosno odbiće učešće u zaključivanju transakcije i ima obavezu da prekine sve postojeće poslovne odnose sa tim klijentom. /član 7. stav 3. Zakona/

3. Saradnja sa Komisijom za hartije od vrijednosti i Finansijsko-obavještajnim odjeljenjem Državne agencije za istrage i zaštitu

U okviru zakonskih ovlašćenja, obveznici moraju osigurati punu saradnju sa nadzornim organima - Komisijom za hartije od vrijednosti i Finansijsko-obavještajnim odjeljenjem Državne agencije za istrage i zaštitu (u daljem tekstu: FOO). Obaveza saradnje između obveznika i nadzornih organa posebno je važna u slučaju dostavljanja dokumentacije, traženih podataka i informacija koji se odnose na klijente ili transakcije kod kojih postoje razlozi za sumnju u pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti. Saradnja je neophodna i u slučaju obavještavanja o bilo kakvom ponašanju ili okolnostima, koje jesu ili bi mogle biti povezane sa pranjem novca ili finansiranjem terorističkih aktivnosti i koje bi mogle štetiti sigurnosti, stabilnosti i ugledu finansijskog sistema Republike Srpske i Bosne i Hercegovine. Stoga, usvojeni interni postupci ni u kom slučaju ne smiju, direktno ili indirektno, ograničavati saradnju obveznika sa Komisijom i/ili FOO, ili na bilo koji način uticati na efikasnost takve saradnje.

4. Usvajanje unutrašnjih politika, postupaka i interne revizije

Obveznici moraju usvojiti jedinstvenu politiku upravljanja rizicima za pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti i na osnovu nje utvrditi interne postupke, posebno u okviru: provjere klijenta, analize rizika, prepoznavanja klijenta i transakcija kod kojih postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti. Naročito je važno da svi zaposleni budu upoznati sa tim postupcima i da se u skladu sa njima ponašaju i koriste ih u toku svoga rada. Politika obveznika u odnosu na upravljanje rizicima mora uključivati:

- postupke prijema i postupanja sa klijentom (utvrđivanje identiteta klijenta, provjere identiteta klijenta na osnovu dokumenata, podataka ili informacija pribavljenih iz autentičnih i objektivnih izvora, utvrđivanje identiteta stvarnog vlasnika - klijenta i provjera njegovog identiteta u slučajevima propisanim Zakonom);
- postupke pripreme analize rizika (pribavljanje informacija o svrsi i namjeni poslovnog odnosa ili transakcije kao i drugih podataka u skladu sa Zakonom);
- redovno praćenje poslovanja i provjeravanje usklađenosti aktivnosti klijenta sa prirodom poslovnog odnosa i uobičajenim obimom i vrstom njegovog poslovanja.

Posebno je važno da svi zaposleni kod obveznika budu upoznati sa navedenim postupcima i da po njima postupaju u obavljanju svojih poslova. Interni postupak obveznika obuhvata:

- redovno stručno obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih;
- mehanizme interne revizije,
- postupke prepoznavanja i obavještanja o sumnjivim transakcijama, odgovornost zaposlenih za sprovođenje mjera otkrivanja i sprečavanja pranja novca ili finansiranja terorističkih aktivnosti.

5. Redovno stručno osposobljavanje

Obveznici moraju osigurati redovno stručno osposobljavanje i edukaciju svih zaposlenih koji posredno ili neposredno obavljaju poslove sprečavanja ili otkrivanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, te obavljaju poslove koji su u pogledu pranja novca ili finansiranja terorističkih aktivnosti više rizični. Obaveza redovnog stručnog osposobljavanja odnosi se i na lica koje je obveznik ugovorom ovlastio za obavljanje poslova.

U skladu sa Zakonom obveznik je dužan da za vršenje pojedinih radnji i mjera za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, imenuje ovlašćeno lice i njegovog zamjenika (jednog ili više), osim u slučaju kada obveznik ima četiri i manje od četiri zaposlenih.

Ovlašćeno lice i njegov zamjenik za vršenje pojedinih radnji i mjera za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti moraju da ispunjavaju slijedeće uslove:

- 1) da imaju poziciju u okviru klasifikacije mjesta rangiranu dovoljno visoko da omogući brzo, kvalitetno i blagovremeno ispunjavanje zadataka propisanih Zakonom.
- 2) da nisu pravosnažno osuđivani niti se protiv njih vodi krivični postupak,
- 3) da imaju odgovarajuće profesionalne kvalifikacije za zadatke sprečavanja i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, te karakteristike i iskustvo neophodno za obavljanje funkcije ovlašćenog lica i
- 4) da dobro poznaju prirodu poslovnih aktivnosti obveznika na polju izloženosti riziku pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

Zadaci ovlašćenog lica i njegovog/ih zamjenika:

- 1) obezbjeđivanje uspostavljanja, funkcionisanja i razvoja sistema za otkrivanje i sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti kod obveznika,
- 2) obezbjeđivanje ispravnog i blagovremenog izvještavanja FOO-a u skladu sa Zakonom,
- 3) učestvovanje u definisanju i izmjenama operativnih procedura i u pripremama internih odredbi koje se tiču sprečavanja i otkrivanja pranja novca ili finansiranja terorističkih aktivnosti,
- 4) učestvovanje u izradi smjernica za sprovođenje kontrole, povezane sa sprečavanjem pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti,
- 5) praćenje i koordinisanje aktivnosti obveznika u oblasti otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti,
- 6) učestvovanje u uspostavljanju i razvoju informatičke podrške u vezi sa aktivnostima koje se odnose na otkrivanje i sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti obveznika,
- 7) izrađivanje prijedloga za menadžment ili druga administrativna tijela obveznika s ciljem unapređenja sistema za otkrivanje i sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti obveznika, i
- 8) učestvovanje u pripremi profesionalne edukacije i programa obuke za zaposlene u oblasti otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

Obveznik dostavlja FOO-u podatke o imenu i prezimenu, te nazivu radnog mjesta ovlašćenog lica i njegovog zamjenika, kao i svaku promjenu tih podataka u roku od 7 dana od imenovanja.

Obveznici moraju osigurati redovno stručno obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanja svih zaposlenih koji posredno ili neposredno obavljaju poslove sprečavanja ili otkrivanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti i koji obavljaju poslove, koji su u pogledu pranja novca ili finansiranja terorističkih aktivnosti više rizični, kao i ovlašćenih lica, koja je obveznik ovlastio za obavljanje poslova na osnovu ugovora, odnosno odluka.

IV ANALIZA I PROCJENA RIZIKA

1. Namjena analize rizika

U skladu sa Zakonom, rizik pranja novca i finansiranja terorizma predstavlja rizik da će klijent zloupotrebiti tržište hartija od vrijednosti Republike Srpske za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti, odnosno da će neki poslovni odnos, usluga koju

obveznik pruža u okviru svoje djelatnosti ili transakcija biti posredno ili neposredno zloupotrebjeni za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti.

U cilju sprečavanja izloženosti negativnim posljedicama pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti obveznik je dužan da u skladu sa Zakonom izradi analizu rizika koja će sadržavati procjenu rizika: za svaku grupu ili vrstu klijenta, poslovnog odnosa, usluge koju obveznik pruža u okviru svoje djelatnosti ili transakcije. Ovom procjenom se određuje nivo izloženosti određenog klijenta, poslovnog odnosa, proizvoda ili transakcije riziku za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti. Priprema analize rizika je osnovni preduslov za sprovođenje propisanih mjera analize klijenta. Od svrstavanja poslovnog odnosa, usluge ili transakcije u jednu od kategorija rizičnosti, zavisi i vrsta analize klijenta (obična analiza klijenta, pojačana analiza klijenta – visokorizična grupa i pojednostavljena analiza klijenta – niskorizična grupa).

Kriterijumi na osnovu kojih obveznik svrstava klijenta, poslovni odnos ili transakciju u određenu rizičnu grupu za pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti, pored slučajeva uređenih Zakonom, uređeni su i Pravilnikom o procjeni rizika, podacima, informacijama, dokumentaciji, metodama identifikacije i ostalim minimalnim pokazateljima neophodnim za efikasno sprovođenje Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti (objavljen u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj: 93/09 - u daljem tekstu: Pravilnik), a u skladu sa tehničkim kriterijumima propisanim priznatim međunarodnim standardima.

2. Politika upravljanja rizicima i analiza rizika

Obveznik je obavezan da, u skladu sa Zakonom i odredbom člana 2. Pravilnika i ovim Smjernicama, usvoji pisani interni program kojim će se odrediti nivoi rizika grupa klijenata ili pojedinačnog klijenta, njihovo geografsko područje, rad, poslovni odnos, transakcija, proizvod ili usluga, te način njihovog pružanja klijentu, nova tehnološka dostignuća u vezi sa mogućom zloupotrebom u cilju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Obveznik, odnosno njegova uprava, može, ukoliko je potrebno za sprovođenje odredbi Zakona, Pravilnika FOO i ovih Smjernica, prije priprema analize rizika prihvatiti adekvatnu politiku upravljanja rizicima za pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti. Cilj prihvatanja takve politike je prije svega, da se na nivou obveznika odrede ona područja poslovanja koja su, s obzirom na mogućnost zloupotrebe pranja novca ili finansiranja terorističkih aktivnosti, više ili manje kritična, odnosno da obveznik sam utvrdi i odredi glavne rizike na tim područjima i mjere za njihovo rješavanje. Pri izradi polaznih osnova za prihvatanje politike upravljanja rizicima za pranje novca ili finansiranja terorističkih aktivnosti, obveznik treba da uzme u obzir slijedeće kriterijume prilikom određivanja svoje politike i da detaljnije definiše:

1. namjenu i cilj upravljanja rizicima za pranje novca ili finansiranja terorističkih aktivnosti i njihovu povezanost sa poslovnim ciljem i strategijom obveznika,
2. područja i poslovne procese obveznika koji su izloženi riziku za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti,
3. rizike za pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti na svim ključnim poslovnim područjima obveznika,

4. mjere za rješavanje rizika za pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti,
5. ulogu i odgovornost uprave obveznika pri uvođenju i prihvatanju upravljanja rizicima za pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti.

3. Priprema analize rizika

Analiza rizika je postupak u kojem obveznik definiše:

- ocjenu vjerovatnoće da se njegovo poslovanje može zloupotrebiti za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti,
- kriterijume na osnovu kojih će se određena stranka, poslovni odnos, proizvod ili transakcija svrstati kao više ili manje rizična iz područja pranja novca ili finansiranja terorističkih aktivnosti,
- utvrđivanje posljedica i mjere za efikasno upravljanje takvim rizicima.

Prilikom pripremanja analize rizika, obveznik treba da uzme u obzir slijedeće kriterijume:

1. obveznik kategoriju rizika obavezno izvodi iz kriterijuma rizičnosti utvrđenih u ovim Smjernicama, na osnovu kojih, pri sprovođenju mjera analize klijenta, određenog klijenta, poslovni odnos, proizvod ili transakciju svrstava u jednu od kategorija rizičnosti u skladu sa ovim Smjernicama),
2. pri određivanju kategorije rizičnosti, obveznici mogu, s obzirom na kriterijume rizičnosti određene u ovim Smjernicama, a u skladu sa svojom politikom upravljanja rizicima, određenog klijenta, poslovni odnos, proizvod ili transakciju sami klasifikovati kao visoko rizičnu za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti te napraviti dubinsku analizu klijenta,
3. obveznik pri određivanju kategorija rizičnosti klijenata, poslovnih odnosa, proizvoda i transakcija, koje su na osnovu Zakona i ovih Smjernica određene kao visoko rizične, nikako ne smije klasifikovati kao srednje (prosječno) ili neznatnog rizika. Isto tako, ne smije, suprotno odredbama Zakona i podzakonskih akata ili ovih Smjernica, sam proširivati krug stranaka, poslovnih odnosa, proizvoda ili transakcija, koje će tretirati kao nisko rizične.

4. Priprema ocjene rizičnosti

4.1. Početno utvrđivanje rizičnosti

Na osnovu sprovedene analize rizičnosti, obveznik mora pripremiti ocjenu rizičnosti pojedinačnog klijenta, poslovnog odnosa, proizvoda ili transakcije, i to neposredno prije sklapanja poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije, a nakon sprovođenja slijedećih faza:

1. utvrditi istovjetnost klijenta s prikupljenim zahtjevanim podacima o klijentu, poslovnom odnosu, proizvodu ili transakciji i drugim podacima koje obveznik treba da prikupi za pripremu ocjene rizičnosti,
2. ocijeniti dobijene podatke u odnosu na kriterijume rizičnosti za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti (utvrđivanje rizika),

3. odrediti ocjenu rizičnosti klijenta, poslovnog odnosa, proizvoda ili transakcije na osnovu prethodno izrađene analize rizičnosti, te svrstati klijenta, poslovni odnos, proizvod ili transakciju u jednu od kategorija rizičnosti,
4. sprovesti mjere dubinske analize klijenta (obična, pojačana, pojednostavljena),
5. sklopiti poslovni odnos, odnosno izvršiti transakciju.

4.2. Naknadno utvrđivanje rizičnosti

U okviru mjera redovnog praćenja poslovnog odnosa sa klijentom, obveznik ponovo provjerava osnovanost početne ocjene rizičnosti ili poslovnog odnosa kojom je klijent ocijenjen kod obveznika, pa ako se pokaže potrebnim, određuje novu ocjenu rizičnosti (odnosno naknadno utvrđuje rizičnost). Obveznik naknadno provjerava osnovanost početne ocjene rizičnosti određenog klijenta ili poslovnog odnosa i u slijedećim slučajevima:

1. ako su se bitno promijenile okolnosti na kojima se zasniva ocjena rizičnosti određenog klijenta ili poslovnog odnosa, odnosno, ako se promijene okolnosti koje su bitno uticale na svrstavanje određenog klijenta ili poslovnog odnosa u određenu kategoriju rizičnosti,
2. ako obveznik posumnja u istinitost podataka na osnovu kojih je donio ocjenu rizičnosti određenog klijenta ili poslovnog odnosa.

5. Kriterijum za određivanje kategorija rizičnosti klijenta

Pri određivanju ocjene rizičnosti određenog klijenta, poslovnog odnosa, proizvoda ili transakcije, obveznik treba da vodi računa o slijedećim kriterijumima:

1. vrsta, poslovni profil i struktura klijenta,
2. geografsko porijeklo klijenta,
3. priroda poslovnog odnosa, proizvoda ili transakcije i
4. prethodna iskustva obveznika sa klijentom.

Osim navedenih kriterijuma, pri određivanju određenog stepena rizičnosti pojedinog klijenta, poslovnog odnosa, proizvoda ili transakcije, obveznik može posebno respektovati i druge kriterijume, kao što su:

1. veličina, struktura i djelatnost obveznika, uključujući i obim, strukturu i kompleksnost poslova koje obveznik obavlja na tržištu.
2. statusna i vlasnička struktura klijenta,
3. prisutnost/odsustvo klijenta pri sklapanju poslovnog odnosa ili sprovođenju transakcije,
4. izvor sredstva koja su predmet poslovnog odnosa ili transakcije u slučaju klijenta koji prema kriterijumima iz Zakona spada pod politički izložena lica,
5. namjena sklapanja poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije,
6. klijentovo poznavanje proizvoda i njegovo iskustvo, odnosno znanje iz te oblasti,
7. druge informacije koje pokazuju da klijent, poslovni odnos, proizvod ili transakcija mogu biti više rizični.

6. Kategorije rizičnosti klijenata

Prema kriterijumima rizičnosti moguće je klijente, poslovni odnos, proizvod ili transakciju razvrstati u dvije glavne kategorije rizičnosti i to:

1. veći rizik,
2. manji rizik

V VRSTE RIZIKA

Procjena rizika, u smislu ovih Smjernica, treba da obuhvati najmanje četiri osnovne vrste rizika: geografski rizik, rizik klijenta, rizik transakcije i rizik usluge. U slučaju identifikovanja drugih rizika, zavisno od specifičnosti poslovanja, obveznik procjenom treba da obuhvati i te rizike.

1. Geografski rizik

Pod geografskim rizikom podrazumijeva se procjena izloženosti riziku od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti koja zavisi od područja na kome se nalazi teritorija države porijekla klijenta, države porijekla većinskog osnivača, odnosno vlasnika klijenta ili lica koje na drugi način vrši kontrolu nad upravljanjem poslovima klijenta i nad vođenjem tih poslova, kao i države porijekla lica koje sa klijentom obavlja transakcije.

Faktori na osnovu kojih se određuje da li pojedina zemlja ili geografska lokacija nosi veći rizik od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti uključuju:

- država koja je predmet sankcija, embarga ili sličnih mjera UN-a;
- država koja je označena, od strane Radne grupe za finansijske mjere protiv pranja novca - FATF ili druge vjerodostojne međunarodne organizacije, kao ona koja finansira ili daje podršku terorističkim aktivnostima, kao i ona koja ima određene terorističke organizacije koje djeluju u njoj;
- država koja je označena, od strane FATF-a ili druge vjerodostojne međunarodne organizacije kao zemlja kojoj nedostaju međunarodno priznati standardi za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti;
- država koja je na temelju procjene nadležnih međunarodnih organizacija označena kao država sa visokim stepenom organizovanog kriminala zbog: korupcije, trgovine oružjem, trgovine bijelim robljem ili kršenja ljudskih prava;
- država koja je, po procjeni međunarodne organizacije (FATF, Savjeta Evrope i dr.), svrstana među nekooperativne države ili teritorije (radi se o državama, odnosno teritorijama koje, po ocjeni FATF, nemaju odgovarajuće zakonodavstvo iz oblasti sprečavanja ili otkrivanja pranja novca ili finansiranja terorizma, nadzora države nad finansijskim institucijama ne postoji ili je neprimjeren, pružaju mogućnost osnivanja ili djelovanja finansijskih institucija je moguće bez odobrenja ili registrovanja kod nadležnih državnih organa, država podstiče otvaranje anonimnih računa, odnosno drugih anonimnih finansijskih instrumenata, manjkav je sistem prepoznavanja i obavještanja o sumnjivim transakcijama, zakonodavstvo ne poznaje obavezu utvrđivanja stvarnog vlasnika, imaju neefikasnu međunarodnu saradnju ili uopšte ne postoji).

Lista država koje su prihvatile međunarodne standarde za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, a koju će obveznici koristiti radi procjene rizika se nalazi u Aneksu Pravilnika.

Zemljama koje imaju zadovoljavajuće propise za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma, prema Aneksu Pravilnika, mogu se smatrati: države članice Evropske unije, Evropskog ekonomskog prostora (EEA), te Radne grupe za finansijske mjere protiv pranja novca (engl. FATF), i koje su dužne da usvoje zakonske propise i procedure u finansijskom sektoru, a koje su u skladu sa Direktivama Evropske unije i preporukama FATF-a u pogledu pranja novca i finansiranja terorizma, koji su isti ili restriktivniji od onih koji su u primjeni u Bosni i Hercegovini. Ovim državama, u skladu sa Aneksom Pravilnika o procjeni rizika, podacima, informacijama, dokumentaciji, metodama identifikacije i ostalim minimalnim pokazateljima, neophodnim za efikasno sprovođenje odredbi Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti (u daljem tekstu: lista zemalja koje uvode i prihvataju standarde protiv pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti), smatraju se: Argentina, Australija, Austrija, Belgija, Brazil, Bugarska, Kipar, Kina, Crna Gora, Republika Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska (uključujući francuske prekomorske teritorije Mayotte, Nova Kaledonija, Francuska Polinezija, Saint Pierre u Miquelon, te Vallis i Futuna), Gibraltar, Grčka, Hong Kong, Hrvatska, Irska, Island, Italija, Japan, Južna Afrika, Kanada, Latvija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, MaĐarska, Malta, Meksiko, Holandija (uključujući Holandske Antile i Arubu), Njemačka, Norveška, Novi Zeland, Poljska, Portugal, Rumunija, Ruska Federacija, Singapur, Sjedinjene Američke Države, Slovačka, Slovenija, Srbija, Španija, Švedska, Švajcarska, Turska i Ujedinjeno Kraljevstvo (uključujući tri krunske zavisne teritorije Ujedinjenog Kraljevstva Jersej, Gjernsej i Ostrvo Man).

Procjena i ocjena rizika zavisi i od lokacije obveznika, odnosno njegovih organizacionih jedinica. Što znači da će biti različita kod obveznika lociranih u oblasti koju posjećuje mnogo turista od onih koji su locirani u ruralnom, području, gde se sve stranke i lično poznaju. Povećani rizici mogući su na mjestima gde je velika koncentracija stranaca ili se vrše brojne transakcije sa strancima.

Povećani rizik od pranja novca i finansiranja terorizma nose i transakcije koje se vrše na off shore područjima.

Klijenti iz regiona mogu biti manje rizični od klijenata izvan regiona, odnosno iz država sa kojima BiH nema nikakve poslovne odnose.

2. Rizik klijenta

Obveznik samostalno utvrđuje pristup riziku klijenta, na osnovu opšteprihvaćenih principa i sopstvenih iskustava. Na veći rizik mogu ukazati aktivnosti koje obavljaju slijedeći klijenti:

a) klijenti koji poslovnu aktivnost ili transakcije obavljaju pod neuobičajnim okolnostima, pod čim se podrazumjeva:

- znatna i neočekivana geografska udaljenost između lokacije klijenta i organizacione jedinice obveznika u kojoj klijent uspostavlja poslovni odnos ili vrši transakciju,
- često i neočekivano uspostavljanje, bez ekonomskog opravdanja, poslovnih odnosa slične vrste sa više obveznika, kao što je otvaranje računa kod više obveznika, zaključivanje više ugovora o posredovanju u kraćem vremenskom periodu i sl.,
- česti transferi sredstava iz jednog fonda u drugi,
- otkazivanje članstva odmah nakon zaključenja ugovora o članstvu u fondu,
- zahtjev da se sredstva akumulirana na individualnom računu člana fonda isplate na tekući račun trećeg lica, ili na račun lica na teritoriji države u kojoj se ne primenjuju strogi standardi u oblasti sprečavanja pranja novca,
- insistiranje na tajnosti transakcije i sl.;

b) klijenti kod kojih je, zbog strukture, pravne forme ili složenih i nejasnih odnosa, teško utvrditi identitet njihovih stvarnih vlasnika ili lica koja njima upravljaju, kao što su npr. off shore pravna lica s nejasnom vlasničkom strukturom i koja nije osnovala kompanija iz zemlje koja primjenjuje standarde u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti koji su na nivou standarda propisanih Zakonom;

v) klijenti koji obavljaju djelatnosti za koje je karakterističan veliki obrt i uplate gotovine (kao što su prevoznici robe i putnika);

g) strani trgovci oružjem i proizvođači oružja;

d) nerezidenti i stranci;

Đ) strane finansijske institucije zemalja koje ne primjenjuju standarde u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti,

e) klijenti koje zastupaju lica kojima je to djelatnost (advokati, računovođe ili drugi profesionalni zastupnici), posebno kad je obveznik u kontaktu samo sa zastupnicima;

ž) sportska društva;

z) građevinske firme;

i) firme s nesrazmjerno malim brojem zaposlenih u odnosu na obim poslova koje obavljaju, koje nemaju svoju infrastrukturu, poslovne prostorije i dr.;

j) privatni investicioni fondovi;

k) lica čiju je ponudu za uspostavljanje poslovnog odnosa odbio drugi obveznik bez obzira na koji se način saznalo za tu činjenicu, odnosno lica koje ima lošu reputaciju;

l) klijenti čiji je izvor sredstava nepoznat ili nejasan, odnosno koji klijent ne može dokazati;

lj) klijenti za koje postoji sumnja da ne postupaju za svoj račun, odnosno da sprovode instrukcije trećeg lica;

m) klijenti koji su radnje i mjere poznavanja i praćenja poslovanja klijenata povjerali trećem licu;

n) klijenti (fizička ili pravna lica) koji se nalaze na popisu lica protiv kojih su na snazi mjere Ujedinjenih nacija ili Savjeta Evrope;

nj) klijenti sa prebivalištem ili sjedištem u entitetima koji nisu subjekt međunarodnog prava, odnosno nisu međunarodno priznati kao države (takvi entiteti daju mogućnost fiktivne registracije pravnog lica, omogućavaju izdavanje fiktivnih identifikacionih dokumenata i sl.);

o) klijent koji je strani funkcioner, odnosno lice koje obavlja ili je obavljalo javnu funkciju u stranoj državi ili međunarodnoj organizaciji i to funkciju šefa države i/ili vlade i njegovog zamjenika odnosno pomoćnika; izabranog predstavnika zakonodavnog organa, sudije vrhovnog i ustavnog suda ili drugog sudskog organa na visokom nivou, protiv čije presude, osim u izuzetnim slučajevima, nije moguće koristiti pravne lijekove; član upravnog odbora pravnog lica koje je u većinskom vlasništvu države; klijent koji je član uže porodice stranog funkcionera: bračni ili vanbračni partner, roditelji, braća, sestre, djeca i njihov bračni/vanbračni partner; klijent koji je uži saradnik stranog funkcionera, odnosno svako fizičko lice koje ima zajedničku dobit iz imovine ili uspostavljenog poslovnog odnosa, ili ima bilo koje druge bliske poslovne odnose sa stranim funkcionerom);

p) klijent koji je strano pravno lice koje ne obavlja ili kojem je zabranjeno obavljanje trgovinske, proizvodne ili druge djelatnosti u državi u kojoj je registrovano (radi se o pravnom licu sa sjedištem u državi koja je poznata kao off shore finansijski centar, i za koga vrijede određena ograničenja kod neposrednog obavljanja registrovane djelatnosti u toj državi);

r) klijent je fiducijarno ili drugo slično društvo stranog prava sa nepoznatim ili prikrivenim vlasnicima ili upravom (kada se radi o društvu stranog prava koje nudi obavljanje zastupničkih poslova za treća lica tj. društva, osnovana zaključenim ugovorom između osnivača i upravljača, koji upravlja imovinom osnivača, u korist određenih lica korisnika ili beneficijara, ili za druge određene namjene);

s) klijent ima složenu statusnu strukturu ili složen lanac vlasništva (složena vlasnička struktura ili složen lanac vlasništva koji otežava ili ne omogućava utvrđivanje stvarnog vlasnika klijenta, odnosno lica koje posredno obezbjeđuje imovinska sredstva, na osnovu kojih ima mogućnost nadzora, i koje može usmjeriti ili na drugi način značajno uticati na odluke uprave pri odlučivanju o finansiranju i poslovanju);

t) klijent je finansijska organizacija koja za obavljanje svojih djelatnosti ne treba, odnosno nije obavezna dobiti licencu odgovarajućeg nadzornog organa, odnosno, saglasno sa matičnim zakonodavstvom, nije subjekt mjera na području otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti;

ć) klijent koji je neprofitna organizacija (ustanova, društvo ili drugo pravno lice, odnosno subjekt koji ne obavlja privrednu djelatnost) i ispunjava jedan od slijedećih uslova: ima sjedište u državi koja je poznata kao off shore finansijski centar; ima sjedište u državi koja je poznata kao finansijski, odnosno porezni raj; ima sjedište u državi koja nije potpisnica Sporazuma o osnivanju EU; među njenim članicama ili osnivačima je fizičko ili pravno lice koje je rezident bilo koje od država koja ima sjedište u državi koja nije potpisnica Sporazuma o osnivanju EU;

u) klijent je strano pravno lice, osnovano izdavanjem hartija od vrijednosti na donosioca.

3. Rizik transakcije

Pod rizikom transakcije podrazumjevaju se slijedeće transakcije:

a) transakcije koje znatno odudaraju od standardnog ponašanja klijenta;

b) transakcije koje nemaju ekonomsku opravdanost (npr. učestalo trgovanje hartijama od vrijednosti kada se kupovina obavlja polaganjem gotovine na namjenske račune, a ubrzo zatim prodaje ispod cijene;

v) transakcije koje se sprovode na način kojim se izbjegavaju standardni i uobičajni metodi kontrole;

g) transakcije koje obuhvataju više učesnika bez jasne ekonomske određenosti, više međusobno povezanih transakcija koje se obavljaju u kraćem periodu ili u više intervala uzastopno, u iznosu koji je ispod limita za prijavljivanje FOO;

d) pozajmice pravnim licima i, posebno, pozajmice osnivača iz inostranstva pravnom licu u zemlji;

Đ) transakcije kod kojih klijent očigledno prikriva pravi osnov i razlog sprovođenja transakcije;

e) plaćanje za usluge za koje na tržištu ne postoji određiva vrijednost ili cijena;

ž) transakcije kod kojih klijent odbija da dostavi dokumentaciju;

z) transakcije kod kojih dokumentacija ne odgovara načinu sprovođenja same transakcije;

i) transakcije kod kojih izvor sredstava nije jasan ili se ne može utvrditi njihova veza s poslovanjem klijenta;

j) najavljeni blok trgovine akcijama a naročito kada se kao kupci pojavljuju novonastale kompanije ili kompanije registrovane na off shore destinacijama;

k) trgovanje hartijama od vrijednosti na organizovanom tržištu koje su bile predmet zaloge po osnovu pozajmica odobrenih vlasnicima hartija od vrijednosti (provlačenje hartija od vrijednosti kroz berzu);

l) transakcije plaćanja usluga partnerima klijenta koji potiču sa off shore područja a iz dokumentacije se jasno vidi da sredstva potiču iz zemalja iz okruženja;

lj) transakcije koje su bile namjenjene licima protiv kojih su na snazi mjere UN-a ili Savjeta Evrope;

m) transakcije koje bi klijent izvršio u ime i za račun lica protiv koga su na snazi mjere UN-a ili Savjeta Evrope;

n) poslovni odnosi koji bi bili sklopljeni u korist lica/subjekta koji se nalazi na popisu lica/subjekata protiv kojih su na snazi mjere UN-a ili EU;

nj) poslovni odnosi koji uključuju stalne ili velike uplate novčanih sredstava sa ili/i na račun klijenta koji je otvoren u kreditnoj ili finansijskoj instituciji zemlje koja nije članica EU, odnosno poslovni odnosi, koje u svoje ime i za račun klijenta, kao punomoćnik sklopi, odnosno obavi strana kreditna finansijska ili druga fiducijarna institucija sa sjedištem u državi koja nije članica EU,

o) poslovni odnosi sklopljeni bez lične prisutnosti klijenta kod obveznika, a u vezi sa kojim nisu ispunjeni uslovi za sprovođenje pojednostavljene analize klijenta.

Kao transakcije, koje predstavljaju visoki rizik za pranje novca i finansiranje terorizma, ubrajaju se i:

- uplata novčanih sredstava s računa klijenta, odnosno isplata novčanih sredstava na račun klijenta, koji je različit od računa koji je klijent naveo pri utvrđivanju identifikacije, odnosno, preko kojeg uobičajeno posluje ili je poslovao (posebno ako se radi o plaćanju u inostranstvu-transakciji);
- transakcije namjenjene licima sa prebivalištem ili sjedištem u državi koja je poznata kao finansijski, odnosno poreski raj,
- transakcije namjenjene licima s prebivalištem ili sjedištem u državi koja je poznata kao off shore finansijski centar;
- transakcije namjenjene neprofitnim organizacijama koje imaju sjedište u: državi, poznatoj kao off shore finansijski centar (državi poznatoj kao finansijski, odnosno poreski raj).

4. Rizik usluga

Rizik usluga odnosi se na slijedeće rizične usluge:

a) usluge koje su nove na tržištu, tj. nisu ranije nudene u finansijskom sektoru i moraju se posebno pratiti radi utvrđivanja stvarnog stepena rizika;

b) elektronsko ispostavljanje naloga za trgovinu hartijama od vrijednosti u slučajevima koje obveznik predvidi svojim aktom;

c) pružanje usluge licima s kojima nije prethodno uspostavljen poslovni odnos u smislu Zakona (onih vrsta usluga za koje je zaposleni u obvezniku na osnovu svog iskustva procjenio da nose visok stepen rizika);

d) pružanje usluga otvaranjem tzv. zajedničkih računa koji mobilišu sredstva iz različitih izvora i od različitih klijenata, a koja se deponuju na jedan račun otvoren na jedno ime;

e) uplata sredstava na namjenske račune a nije izvjesno da će usluga biti izvršena;

f) kao usluge koje predstavljaju visoki rizik za pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti mogu se smatrati i svi prenosivi instrumenti koji glase na donosioca, ali isto tako prenosivi instrumenti, izdati na donosioca ili u korist fiktivnog primaoca, indosirani bez ograničenja ili u drugim oblicima koji dopuštaju prenos naslova po predaji, i svi drugi nepotpuni instrumenti koji su potpisani, ali bez navedenog imena primaoca.

g) Obveznik, osim prethodno navedenih kriterija, pri određivanju stepena rizičnosti pojedinog klijenta, poslovnog odnosa, usluga ili transakcije, zavisno od specifičnosti poslovanja obuhvata i druge vrste rizika odnosno druge kriterijume, kao što su:

- veličina, struktura i djelatnost obveznika, uključivši i obim, strukturu i složenost poslova koje obveznik obavlja na tržištu;
- statusna i vlasnička struktura klijenta;
- prisutnost klijenta, odnosno ako klijent nije fizički prisutan pri zaključenju poslovnog odnosa ili sprovođenju transakcije;
- izvor sredstava koja su predmet poslovnog odnosa ili transakcije u slučaju klijenta koji po kriterijumu iz Zakona, spada pod politički izloženo lice;
- namjena sklapanja poslovnog odnosa, usluge ili izvršenja transakcije;
- poznavanje usluga i njegovo iskustvo, odnosno znanje iz tog područja;
- druge informacije koje pokazuju da klijent, poslovni odnos, usluga ili transakcija mogu biti više rizični.

VI - PRAĆENJE KLIJENTA

Međunarodni standardi i Zakon omogućavaju obvezniku da, zavisno od stepena rizika od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, sprovodi radnje i mjere poznavanja i praćenja klijenta, i to: opšte, pojednostavljene i pojačane.

Klijenti koji, s obzirom na iskustvo obveznika, predstavljaju visoki rizik za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti su:

- Lica za koja je FOO obvezniku izdala nalog (čl. 50. Zakona) da prati sve transakcije i lica za koje postoje osnovi sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorističkih aktivnosti i da dostavi podatke saglasno odredbama čl. 47. Zakona,
- Lica za koja je FOO obvezniku izdala nalog o privremenoj obustavi izvršenja transakcije (čl. 48. Zakona),
- Lica za koja je FOO obvezniku produžila izdati nalog za praćenje transakcija ili lica;
- Lica za koja je obveznik dostavljao podatke FOO, jer su, u vezi sa tim licem/licima ili transakcijom/a koju je to lice obavljalo, postojali razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti.

1. Opšte radnje i mjere poznavanja i praćenja klijenta

Radnje i mjere poznavanja i praćenja klijenta je ključni preventivni element u okviru otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Svrha sprovedenja mjera poznavanja i praćenja klijenta je da se na vjerodostojan način utvrdi i potvrdi stvarni identitet klijenta i obuhvata slijedeće: utvrđivanje i provjeru identiteta klijenta, utvrđivanje stvarnog vlasnika klijenta ako je klijent pravno lice, pribavljanje podataka o namjeni i predviđenoj prirodi poslovnog odnosa, usluge ili transakcije i drugih podataka. /čl. 7. Zakona/

Radnje i mjere iz Zakona obveznik vrši: pri uspostavljanju poslovnog odnosa, pri vršenju transakcije u iznosu od 30.000 KM ili više od 30.000 KM, na dan izvršenja transakcije bez obzira da li se radi o jednoj ili više međusobno povezanih transakcija, kada u vezi sa klijentom ili transakcijom postoje osnovi sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorističkih aktivnosti i kada postoji sumnja u istinitost ili vjerodostojnost pribavljenih podataka o klijentu i stvarnom vlasniku. /čl. 6. Zakona/

Obaveznik utvrđuje i provjerava identitet klijenta na osnovu vjerodostojnih, nezavisnih i objektivnih izvora, uvidom u odgovarajući identifikacioni dokument koji je službeni lični dokument, original ili ovjereno rješenje registra privrednih društava, neposredno, u prisustvu klijenta ili njegovog zakonskog zastupnika, odnosno drugog punomoćnika (samo ako se radi o klijentu, pravnom licu) kod obveznika ili posredno preko trećeg lica.

Zakon polazi od osnovne pretpostavke da određeni klijenti, poslovni odnosi ili transakcije predstavljaju veće, a drugi manje rizike od zloupotrebe pranja novca ili finansiranja terorizma. Zato Zakon za određene slučajeve zahtjeva posebno stroge postupke za poznavanje i provjeru klijenata ili omogućava pojednostavljene mjere za provjeru klijenata. Zakon nalaže, pored redovne analize klijenta, još dva različita načina analize klijenta, i to: pojačanu analizu za klijenta za koje postoji veliki rizik za pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti i pojednostavljenu analizu klijenta, koja je dopuštena u slučaju kada postoji neznatni rizik za pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti.

Zabranjeno je uspostavljanje poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije u slučajevima propisanim Zakonom /čl. 7. st. (3) Zakona/

Zabranjeno je uspostavljanje poslovnog odnosa ili izvršenje transakcije u slučaju kada identitet klijenta nije moguće utvrditi, ili kada obveznik osnovano posumnja u istinitost ili vjerodostojnost podataka, odnosno dokumentacije, kojima klijent potvrđuje svoj identitet, te u situaciji kada klijent nije spreman ili ne pokazuje spremnost za saradnju sa obveznikom pri utvrđivanju istinitih i potpunih podataka koje obveznik zahtjeva u okviru analize klijenta. Obveznik u takvom slučaju poslovni odnos ne smije sklopiti, a već postojeći poslovni odnos ili transakciju mora prekinuti i o tome obavjestiti FOO.

2. Pojednostavljene radnje i mjere poznavanja i praćenja klijenta

Zakon daje mogućnost da obveznik preduzme pojednostavljenu analizu klijenta u slučajevima iz čl. 24. Zakona, kao i u slučajevima: kada je rizik za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti neznatan, kada su podaci o klijentu koji je pravno lice ili njegov stvarni vlasnik transparentni, odnosno javno dostupni, ili kada postoji, na državnom nivou odgovarajući nadzor nad poslovanjem klijenta. To znači da obveznik u određenom slučaju utvrđuje i provjerava identitet klijenta, ali je postupak kraći nego kod opšte provjere radnji i mjera ili pojačanih radnji i mjera poznavanja i praćenja klijenta.

Kada Zakon dopušta da obveznik napravi pojednostavljenu analizu klijenta u slučaju kada je klijent obveznik na osnovu primljenih podataka o klijentu i ocjene rizičnosti klijenta za pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti, tada obveznik mora utvrditi da li klijent stvarno ispunjava uslove te da, saglasno Smjernicama, predstavlja neznatni rizik za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti.

Obveznik ne smije sklopiti poslovni odnos ili izvršiti transakciju prije nego što utvrdi sve činjenice potrebne za ocjenjivanje da li se radi o pojednostavljenoj analizi klijenta. Pojednostavljena analiza klijenta nije dopuštena kada je u vezi sa klijentom ili transakcijom, došlo do sumnje na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti, odnosno ako je klijent, saglasno ocjeni rizičnosti, uvršten u kategoriju visoko rizičnih klijenata. /čl. 20. st. (2) Zakona/

Obveznik može pojednostaviti radnje i mjere analize klijenta samo izuzetno, u slučajevima i pod uslovima iz čl. 24. tačka e) Zakona.

3. Radnje i mjere poznavanja i praćenja klijenta

Obveznik obavlja radnje i mjere poznavanja i praćenja klijenta:

- Prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa sa klijentom (poslovni odnos je svaki poslovni ili drugi ugovorni odnos koji klijent uspostavi ili sklopi kod obveznika i povezan je s obavljanjem djelatnosti obveznika (ugovor o posredovanju u svim poslovima sa hartijama od vrijednosti, ugovor o upravljanju fondom, ugovor o upravljanju finansijskim instrumentima i dr.). Pristup drugom fondu istog društva za upravljanje investicionim fondovima ne tretira se kao sklapanje novog poslovnog odnosa.
- Pri svakoj transakciji u iznosu od 30.000 KM ili više, bez obzira da li se radi o jednoj transakciji ili više transakcija koje su između sebe očigledno povezane. Kao transakcije koje su među sobom logično povezane podrazumjevaju se: dvije ili više uzastopne, između sebe razdvojene transakcije, koje zajedno iznose od 30.000 ili više od 30.000 KM koje klijent izvršava u korist istog trećeg lica za istu namjenu, dvije ili više transakcija, koje zajedno iznose 30.000 KM ili više i koje izvršava više lica koja su povezana kapitalom ili srodstvom u korist istog trećeg lica za istu namjenu.
- Kod sumnje na vjerodostojnost i istinitost prethodno dobijenih podataka o klijentu ili stvarnom vlasniku klijenta.
- Uvijek kada kod transakcije ili klijenta postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti, bez obzira na vrijednost transakcije.

4. Pojačane radnje i mjere poznavanja i praćenja klijenta

Obveznici moraju u slučaju kada su određeni klijent, poslovni odnos, usluga ili transakcija kategorisani kao visoko rizični za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti, obaviti pojačane radnje i mjere poznavanja i praćenja klijenta. Zakon posebno definiše da je kao visoko rizično za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti potrebno tretirati: poslovne odnose sklopljene s politički izloženim licem i slučajeve kada klijent nije bio lično prisutan pri utvrđivanju i provjeri identiteta klijenta ili ako je identitet klijenta utvrdilo i provjerilo treće lice. Za navedene slučajeve, Zakon je posebno odredio obim praćenja poslovanja klijenta sa posebnom pažnjom i primjenom dodatnih mjera koje obveznik mora preduzeti.

4.1. Pojačana analiza klijenta politički izložene ličnosti - strani funkcioner

Saglasno odredbama Zakona, strani funkcioner kao politički izloženo lice predstavlja, visoko rizičnog klijenta, te stoga obveznik mora sprovesti analizu u svim slučajevima kada takvo lice istupa kao klijent, koje je saglasno kriterijumima Zakona i ovih Smjernica, definisano kao strano politički izloženo lice, prije sklapanja poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije.

Pojačana analiza klijenta, osim mjera redovne analize klijenta iz člana 7. Zakona, podrazumjeva sprovođenje dodatnih mjera iz člana 22. Zakona, i to:

prikupljanje podataka o izvoru sredstava i imovine koja jest ili će biti predmet poslovnog odnosa ili transakcije i to iz isprava i druge dokumentacije, koju je priložio klijent a ako te podatke nije moguće prikupiti na opisani način, obveznik će ih dobiti direktno iz pisane izjave klijenta.

obavezno dobijanje pismenog odobrenja nadređenog odgovornog lica prije nego što uđe u takvu vrstu poslovnog odnosa.

nakon stupanja u poslovni odnos obveznik će pažljivo pratiti transakcije i druge poslovne aktivnosti takvog klijenta koje se obavljaju preko obveznika putem procedure identifikacije i praćenja.

Podatak o tome da li je konkretno lice strano politički izloženo lice ili to nije, obveznik dobije iz posebne svojeručne potpisane pismene izjave koju klijent ispuni prije sklapanja poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije. Pisana izjava mora biti sastavljena na srpskom, bošnjačkom ili hrvatskom jeziku te obveznik predlaže na potpisivanje svakom klijentu (klijent fizičko lice sa stalnim prebivalištem u drugoj državi). Pismena izjava mora uključivati najmanje slijedeće podatke:

- ime i prezime, stalno prebivalište, datum i mjesto rođenja klijenta koji sklapa poslovni odnos ili nalaže transakciju, te broj, vrstu i naziv izdavaoca važećeg ličnog dokumenta,
- izjavu da li je klijent prema kriterijima iz Zakona, funkcioner - politički izloženo lice ili to nije,
- podatke o tome o kojoj vrsti politički izloženog lica se radi (da li se radi o licu koje djeluje ili je u posljednjoj godini (ili duže) djelovalo na istaknutoj javnoj dužnosti, ili o članu porodice politički izloženog lica, ili o bliskom saradniku politički izloženog lica,
- podatke o vremenu obavljanja te funkcije, ako je klijent lice koje djeluje ili je djelovalo u zadnjoj godini (ili duže) na istaknutoj javnoj dužnosti u stranoj državi,
- podatke o vrsti javne funkcije koju lice obavlja ili je u zadnjih godinu dana (ili duže) obavljalo (šef države, premijer, ministri i njihovi zamjenici ili pomoćnici, ambasadori, itd.),
- podatke o porodičnom odnosu, ako je klijent član porodice politički izloženog lica, koje djeluje ili je djelovalo u posljednjoj godini dana (ili duže) na istaknutoj javnoj dužnosti u stranoj državi,
- podatke o obliku i načinu poslovne saradnje, ako je klijent bliski saradnik lica koje djeluje ili je djelovalo u zadnjih godinu dana (ili duže) na istaknutoj javnoj funkciji u stranoj državi,
- odredbu prema kojoj klijent dozvoljava obvezniku, da u svrhu provjere istinitosti podataka dobijenih izjavom, samostalno provjeri podatke o klijentu na osnovu uvida u javne ili druge dostupne evidencije podataka, odnosno da ih provjeri direktno kod nadležnih organa druge države, pri konzularnom predstavništvu ili ambasadi te države u Bosni i Hercegovini, odnosno Ministarstvu inostranih poslova BiH,
- svojeručni potpis klijenta.

U slučaju sumnje u istinitost podataka dobijenih izjavom, obveznik može podatke dodatno provjeriti uvidom u javne i druge, njemu dostupne podatke (obveznik sam prosuđuje u kolikoj mjeri i u kojem obimu će kao vjerodostojne i za analizu klijenta relevantnim

smatrati javno dostupne informacije (podataka politički izloženih lica), te podatke može provjeriti i kod: nadležnih državnih organa drugih država, konzularnih predstavništava ili ambasada stranih država u Bosni i Hercegovini, odnosno pri Ministarstvu inostranih poslova BiH.

Za razliku od sklapanja poslovnog odnosa sa klijentima koji imaju prebivalište u inostranstvu, kod sklapanja poslovnog odnosa sa klijentima koji imaju prebivalište u Republici Srpskoj, obveznik ne treba dobiti posebnu izjavu o tome je li klijent politički izloženo lice, već obveznik, na osnovu dobijenih podataka o klijentu i javno dostupnih informacija, sam prosuđuje da li je klijent politički izloženo lice.

4.2. Utvrđivanje i provjera identiteta bez fizičkog prisustva klijenta

Obveznik je dužan obaviti pojačane radnje i mjere poznavanja i praćenja klijenta u slučaju da klijent ili njegov zakonski zastupnik, pri utvrđivanju ili provjeri identiteta kod sklapanja poslovnog odnosa, nije lično prisutan kod obveznika ili ako je identitet klijenta utvrdilo i provjerilo treće lice.

Detaljna analiza klijenta, osim uslova iz člana 7. Zakona, obuhvata sprovođenje (jedne ili više) mjera:

- pribavljanje dokumenata, podataka ili informacija na osnovu kojih obveznik može dodatno provjeriti i potvrditi vjerodostojnost identifikacionih dokumenata i podataka, na osnovu kojih je bio utvrđen i potvrđen identitet klijenta (kopija kartice, tekućeg, žiro, deviznog računa),
- dodatne provjere dobijenih podataka o klijentu u javnim i drugim dostupnim evidencijama podataka,
- pribavljanje odgovarajućih referenci od strane finansijskih institucija s kojom klijent ima sklopljen poslovni odnos,
- dodatna provjera podataka i informacija o klijentu, u državi, u kojoj klijent ima svoje prebivalište ili sjedište,
- uspostavljanje neposrednog kontakta sa klijentom telefonski, ili posjetom ovlašćenog lica obveznika u kući ili sjedištu klijenta,
- primjeniti mjeru da se prvo plaćanje u poslovnoj aktivnosti izvrši putem računa otvorenog u ime klijenta kod druge kreditne institucije.

Uspostavljanje poslovnog odnosa bez prisutnosti klijenta nije dozvoljeno, osim ako obveznik primjenjuje mjeru iz zadnje navedene alineje.

Kod sklapanja poslovnog odnosa bez prisustva klijenta, kada je identitet klijenta utvrdilo i provjerilo treće lice, obveznik mora koristiti mjere kojima utvrđuje da je treće lice kojem je obveznik povjerio analizu klijenta sa posebnom pažnjom, utvrdilo i provjerilo identitet klijenta u njegovoj prisutnosti.

Obveznik je dužan obratiti posebnu pažnju na svaki rizik od pranja novca i/ili finansiranja terorističkih aktivnosti koji bi mogao proisteći iz novih tehnologija koje omogućavaju anonimnost (npr. internet bankarstvo) te uspostaviti politike i preduzeti druge mjere za sprečavanje upotrebe novih tehnologija u svrhu pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Politike i procedure obveznika za rizik koji prati poslovni odnos ili transakciju

sa klijentima koji nisu fizički prisutni, primjenjuju se i u poslovanju sa klijentima putem novih tehnologija, uz uvažavanje odredbi člana 23. Zakona.

4.3. Drugi visoko rizični klijenti

Pojačane radnje i mjere poznavanja i praćenja klijenta se mogu upotrijebiti i u drugim slučajevima visoko rizičnih klijenata, poslovnih odnosa, usluga ili transakcija, kada obveznik procjeni da bi mogao postojati visok stepen rizika za pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti. Kao upotreba propisanih zakonskih mjera, a saglasno Smjernicama, ubraja se sprovođenje slijedećih mjera:

a) obavezno prethodno pisano odobrenje sklapanja takvog poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije od strane nadređenog lica kod obveznika,

b) obavezno korišćenje jedne od slijedećih mjera:

- dobijanje dokumenata, podataka ili informacija na osnovu kojih obveznik dodatno provjerava i potvrđuje vjerodostojnost identifikacionih dokumenata i podataka, uz čiju pomoć bi bio utvrđen i potvrđen identitet klijenta,
- dodatno provjeravanje dobijenih podataka o klijentu u javnim i drugim dostupnim evidencijama podataka,
- dobijanje referenci od strane odgovarajuće institucije sa kojom klijent ima sklopljeni poslovni odnos,
- dodatna provjera podataka i informacija o klijentu kod nadležnih državnih organa ili drugih nadležnih nadzornih institucija u državi, u kojoj klijent ima svoje prebivalište ili sjedište,
- uspostavljanje neposrednog kontakta sa klijentom telefonski, ili posjetom ovlašćenog lica obveznika u sjedištu odnosno mjestu prebivališta klijenta,
- obavezno praćenje transakcija i drugih poslovnih aktivnosti koje klijent obavlja kod obveznika.

4.4. Pribavljanje podataka i dokumentacije od trećeg lica

Kod uspostavljanja poslovnog odnosa obveznik može, pod uslovima utvrđenim Zakonom, povjeriti vršenje radnji i mjera iz člana 7. Zakona trećim licima, pri čemu mora prethodno provjeriti ispunjava li treće lice kojem povjerava analizu klijenta sve uslove (član 17. Zakona).

Treće lice je dužno da obvezniku na njegov zahtjev, bez odlaganja dostavi kopije isprava i druge dokumentacije na osnovu kojih je izvršilo radnje i mjere poznavanja i praćenja klijenta i pribavilo tražene podatke o klijentu. Pribavljene kopije isprava i dokumentacije obveznik čuva u skladu sa Zakonom.

Ukoliko je treće lice umjesto obveznika sprovelo analizu klijenta, ono je odgovorno za ispunjavanje obaveza iz Zakona, uključujući obavezu prijavljivanja sumnjivih transakcija, te obavezu čuvanja podataka i dokumentacije.

Ako obveznik posumnja u vjerodostojnost izvršenih radnji i mjera poznavanja i praćenja klijenta odnosno identifikacione dokumentacije, ili u istinitost pribavljenih podataka o klijentu, zahtjevaće od trećeg lica da dostavi pismenu izjavu o vjerodostojnosti izvršene radnje ili mjere poznavanja i praćenja klijenta i istinitosti pribavljenih podataka o klijentu.

Iako je treće lice umjesto obveznika sprovelo pribavljanje podataka i dokumentacije (analizu klijenta), obveznik i dalje snosi odgovornost za izvršene radnje i mjere poznavanja i praćenja klijenta.

5. Sprovođenje mjera otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u poslovnim jedinicama

Obveznik mora uspostaviti sistem vođenja jedinstvene politike otkrivanja i sprečavanja pranja novca i u svojim poslovnim jedinicama. U tu svrhu obveznik je dužan da obezbjedi da se Zakonom propisane mjere otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u vezi sa radnjama i mjerama poznavanja i praćenja klijenta (analizom klijenta), obavještanja o sumnjivim transakcijama, vođenje evidencija, unutrašnje kontrole, čuvanje podataka i drugih bitnih okolnosti povezanih sa otkrivanjem i sprečavanjem pranja novca ili finansiranja terorističkih aktivnosti u istom obimu sprovode i u poslovnim jedinicama (član 8. Zakona).

Obveznik mora:

- osigurati da se sa politikom otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti upoznaju sve poslovne jedinice,
- da se preko rukovodioca poslovnih jedinica interni postupci otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, prihvaćeni na osnovu Zakona, Pravilnika i Smjernica, ugrade u njihove poslovne procese,
- da se sprovodi stalan nadzor i osigura efikasnost sprovođenja mjera otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u poslovnim jedinicama.

VII PRAĆENJE POSLOVNIH AKTIVNOSTI

1. Svrha praćenja poslovnih aktivnosti klijenta

Redovno praćenje poslovnih aktivnosti klijenta je ključno za utvrđivanje efikasnosti sprovođenja propisanih mjera u okviru otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Svrha praćenja poslovnih aktivnosti klijenta se ogleda u utvrđivanju zakonitosti poslovanja klijenta i provjere usklađenosti poslovanja klijenta s predviđenom prirodom i namjenom poslovnog odnosa, koje je klijent sklopio kod obveznika, odnosno sa njegovim uobičajenim obimom poslovanja.

Praćenje poslovnih aktivnosti klijenta se vrši putem:

- praćenja i provjeravanja usklađenosti poslovanja klijenta s predviđenom prirodom i namjenom poslovnog odnosa,
- praćenja i provjeravanja usklađenosti izvora sredstava klijenta sa predviđenim izvorom sredstava koji je klijent naveo pri uspostavljanju poslovnog odnosa kod obveznika,
- praćenja i provjeravanja usklađenosti poslovanja klijenta s njegovim uobičajnim obimom poslovanja,
- praćenja i ažuriranja prikupljenih dokumenata i podataka o klijentu.

2. Mjere praćenja poslovne aktivnosti klijenta

Za praćenje i provjeravanje usklađenosti poslovanja klijenta sa predviđenom prirodom i svrhom poslovnog odnosa, koji je klijent zaključio kod obveznika, koriste se slijedeće mjere:

- analiza podataka o kupovini i/ili prodaji hartija od vrijednosti i drugih finansijskih instrumenta odnosno drugih transakcija za određeni period sa namjerom utvrđivanja da li su, u vezi s određenom kupovinom ili prodajom hartija od vrijednosti/finansijskih instrumenata ili drugom transakcijom, prisutne pojedine moguće okolnosti za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti. Odluka o sumnjivosti zasniva se na kriterijumima sumnjivosti, određenih u Listi indikatora za prepoznavanje klijenata i transakcija kod kojih postoje razlozi za sumnju na pranje novca, odnosno listom indikatora za prepoznavanje klijenata i transakcija kod kojih postoje razlozi za sumnju na finansiranje terorističkih aktivnosti,
- ažuriranje prethodne ocjene rizičnosti klijenta odnosno priprema nove ocjene rizičnosti klijenta.

Za praćenje i provjeru saglasnosti poslovanja klijenta sa njegovim uobičajnim obimom poslovanja, u obzir se uzimaju slijedeće mjere:

- praćenje vrijednosti kupovine ili prodaje hartija od vrijednosti /finansijskih instrumenata, odnosno drugih transakcija iznad određenog iznosa - obveznik će sam odlučiti koji je to iznos iznad kojeg će pratiti poslovanje klijenta, i to za svakog klijenta posebno s obzirom na kategoriju rizičnosti u kojoj se ona nalazi (za sprovođenje ove mjere obveznik može uspostaviti odgovarajuću podršku informacionog sistema),
- analiza određene kupovine ili prodaje hartija od vrijednosti/finansijskog instrumenta, odnosno druge transakcije sa stanovišta sumnjivosti na pranje novca ili finansiranja terorističkih aktivnosti, kada zbir prodaja ili kupovina prelazi određenu vrijednost. Analiza sumnjivosti kupovine ili prodaje hartija od vrijednosti/finansijskih instrumenata, odnosno drugih transakcija zasniva se na kriterijumima sumnjivosti, određenih u popisu indikatora za prepoznavanje klijenata i transakcija kod kojih postoje razlozi za sumnju na pranje novca, odnosno popisu indikatora za prepoznavanje klijenata i transakcija kod kojih postoje razlozi za sumnju na finansiranje terorističkih aktivnosti.

Za praćenje i ažuriranje prikupljenih dokumenata i podataka o klijentu, obveznik preduzima slijedeće radnje:

- ponovna godišnja analiza klijenta, saglasno tome i preduzima se jedan od oblika mjera poznavanja i praćenja klijenta saglasno Zakonu,
- ponovna analiza klijenta, kada postoji sumnja o vjerodostojnosti prethodno dobijenih podataka o klijentu ili stvarnom vlasniku klijenta (ako je klijent pravno lice),
- provjera podatka o klijentu ili njegovom zakonskom zastupniku u javnom registru,
- provjeru dobijenih podataka neposredno kod klijenta ili njegovog zakonskog zastupnika ili punomoćnika,
- provjere popisa lica, država i drugih subjekata, za koje su na snazi mjere UN ili EU.

3. Obim praćenja poslovnih aktivnosti klijenta

Obim i intenzitet praćenja poslovnih aktivnosti klijenta zavise od ocjene rizičnosti određenog klijenta, odnosno njegovog svrstavanja u određenu kategoriju rizičnosti. Primjeren obim praćenja poslovnih aktivnosti određenog klijenta podrazumijeva propisane mjere praćenja poslovnih aktivnosti klijenta, kontinuirano u okviru usluga i transakcija, koje obveznik vrši za klijenta.

Sprovođenje mjera praćenja poslovne aktivnosti klijenta nije potrebno, ako klijent nije izvršavao poslovne aktivnosti (kupovina i prodaja hartija od vrijednosti /finansijskih instrumenata ili druge transakcije) pri sklapanju poslovnog odnosa. Mjere praćenja poslovnih aktivnosti klijenta, kategorisane saglasno Smjernicama, u tom slučaju će obveznik sprovesti pri prvoj slijedećoj kupovini ili prodaji hartija od vrijednosti /finansijskih instrumenata, odnosno drugoj transakciji.

U svojim internim aktima, obveznik se može, u skladu sa svojom politikom upravljanja rizicima pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, odlučiti za češće praćenje poslovnih aktivnosti određene vrste klijenta i donijeti dodatan obim mjera uz čiju pomoć će pratiti poslovne aktivnosti klijenta i utvrđivati zakonitost njegovog poslovanja.

VIII SAOPŠTAVANJE PODATAKA

1. Dostavljanje informacija, podataka i dokumentacije FOO

U slučaju da određeni klijent kod obveznika izvrši gotovinsku transakciju, koja iznosi 30.000 KM ili više, obveznik mora, saglasno odredbama Zakona, odmah po obavljenoj transakciji, odnosno najkasnije u roku od tri dana od dana izvršenja transakcije, podatke o takvoj transakciji dostaviti FOO. /član 30. Zakona/

Saglasno Zakonu, za određene klijente obveznici su dužni da FOO dostave podatke u slučajevima predviđenim čl. 30. i 31. Zakona, i to:

- da FOO-u dostavi podatke iz člana 30. stav 1. tačka a) i člana 31. st. 1. i 2. Zakona uvijek kada u vezi sa transakcijom ili klijentom postoje osnovi sumnje da se radi o

pranju novca ili finansiranju terorističkih aktivnosti, i to prije izvršenja transakcije, navodeći u izvještaju period u kome se očekuje obavljanje transakcije. U slučaju hitnosti to obavještenje se može dati i telefonskim putem, ali se naknadno mora dostaviti obavještenje FOO u pismenom obliku najkasnije slijedećeg radnog dana – obaveza obavještanja o transakcijama odnosi se i na planiranu transakciju, bez obzira na to da li je izvršena, - ako obveznik zbog prirode transakcije, zbog toga što transakcija nije izvršena ili iz drugih opravdanih razloga ne može da FOO-u dostavi podatke, dužan je da FOO-u dostavi podatke čim to bude moguće, a najkasnije odmah po saznanju za osnove sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorističkih aktivnosti, te da pismeno obrazloži razloge zbog kojih nije postupio na propisani način.
/član 31. stav 7. Zakona/

Dužnost obavještanja nastupa u slučaju kada obveznik, pri zaključenju poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije, ne može da utvrdi ili provjeri identitet klijenta na način koji je utvrđen Zakonom, odnosno ne može da utvrdi stvarnog vlasnika klijenta ili da dobije podatke o namjeni i predviđenoj prirodi poslovnog odnosa ili transakcije, i druge podatke koje propisuje Zakon i Pravilnik.

Obavještenje o sumnjivoj transakciji mora biti dostavljeno FOO-u na način, u formi i u rokovima kako je to predviđeno Pravilnikom.

Pravilnikom su propisani uslovi pod kojima obveznik za određene klijente nije obavezan FOO-u prijaviti gotovinsku transakciju /član 39. Pravilnika/

2. Obavještanje o sumnjivim transakcijama

Zaposleni kod obveznika koji utvrdi da postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti, mora o tome odmah obavijestiti ovlašćeno lice za sprečavanje pranja novca ili njegovog zamjenika. Obveznik mora organizovati postupak prijave sumnjivih transakcija između svih organizacionih jedinica i ovlašćenih lica, te da odredi:

- način javljanja podataka (telefonskim putem, telefaksom, preko aplikativnog softvera za prijavu transakcija elektronskim putem i sl.),
- vrstu podataka koji se dostavljaju (podaci o klijentu, razlozima za sumnju na pranje novca),
- način saradnje organizacionih jedinica s ovlašćenim licem,
- postupanja sa klijentom u slučaju privremenog obustavljanja izvršenja transakcije od strane FOO,
- ulogu odgovornog lica obveznika kod prijave sumnjive transakcije,
- otkrivanje podataka o tome da će podatak, informacija ili dokumentacija biti dostavljeni FOO,
- mjere u pogledu nastavka poslovanja sa klijentom (privremen prestanak poslovanja, raskid poslovnog odnosa, obavljanje mjere pojačane radnje i mjere poznavanja i praćenja klijenta i praćenje budućih poslovnih aktivnosti klijenta i sl.).

IX INDIKATORI ZA PREPOZNAVANJE OSNOVA SUMNJE

U skladu sa Zakonom, obveznik mora da izradi listu indikatora za prepoznavanje lica i transakcija za koje postoje osnovi sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorističkih aktivnosti (član 43. Zakona).

Prilikom izrade liste indikatora za prepoznavanje lica i transakcija uzima se u obzir složenost i obim izvršenja transakcija, neuobičajni način izvršenja, vrijednost ili povezanost transakcija koje nemaju ekonomski ili pravno osnovanu namjenu, odnosno nisu usaglašene ili su u nesrazmjeri sa uobičajenim odnosno očekivanim poslovanjem klijenta, kao i druge okolnosti koje su povezane sa statusom ili drugim karakteristikama klijenta.

Obveznik je dužan da primjenjuje listu indikatora prilikom utvrđivanja osnova sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorističkih aktivnosti i drugih okolnosti u vezi sa tim.

X EDUKACIJA, STRUČNO OSPOSOBLJAVANJE I INTERNA KONTROLA

1. Obaveza redovnog obrazovanja

Obveznik je dužan da obezbjedi redovno stručno obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje svih zaposlenih koji obavljaju poslove sprečavanja i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorizma, odnosno svih koji obavljaju određene poslove na radnim mjestima, koja su ili bi mogla biti posredno ili neposredno izložena riziku za pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti, kao i svih spoljnih saradnika i zastupnika, kojima je, na osnovu ugovora povjereno obavljanje poslova za sprovođenje mjera otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranje terorističkih aktivnosti. /član 35. Zakona/

Obveznik svake kalendarske godine, a najkasnije do kraja marta za tekuću godinu, mora napraviti program godišnjeg stručnog obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja zaposlenih za sprečavanje i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

U programu se navodi:

- sadržaj i obim obrazovnog programa,
- cilj obrazovnog programa,
- način sprovođenja obrazovnog programa (predavanja, radionice, vježbe itd.),
- krug zaposlenih kojima je obrazovni program namijenjen,
- trajanje obrazovnog programa.

U postupak stručnog obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja zaposlenih, obveznik je dužan da uključi i sve nove zaposlene. U tu svrhu obveznik organizuje poseban program stručnog obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja za sprečavanje i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Program mora obuhvatati najmanje odredbe o obavezi analize klijenta, procjene rizika za pranje novca i finansiranje terorizma, obavezu

dostave propisanih podataka FOO za sprečavanje pranja novca, pokazatelje za prepoznavanje klijenata i transakcija za koje postoje razlozi za sumnju za pranje novca ili finansiranje terorizma, zahtjeve u pogledu sigurnosti i čuvanja podataka, te postupke koje, u svrhu sprovođenja Zakona, Pravilnika i Smjernica, sprovodi obveznik sam (interni pravilnik, procedure).

Redovno stručno obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje u okviru određenog obveznika može da sprovodi ovlašćeno lice, njegov zamjenik, odnosno drugo stručno osposobljeno lice, koje na prijedlog ovlašćenog lica odredi obveznik.

2. Obaveza redovne interne kontrole

Obveznik je dužan da obezbijedi redovnu internu kontrolu i reviziju obavljanja poslova sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Usklađenost poslovanja obveznika sa Zakonom treba da bude predmet aktivnosti interne kontrole i revizije, što uključuje procjenu adekvatnosti politika i procedura obveznika i obuke ovlašćenih i odgovornih lica sa aspekta standarda kojima je definisano sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Obveznik mora da uspostavi redovnu, sistematičnu internu kontrolu pravilnosti i efikasnosti sprovođenja propisanih mjera otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Namjena interne kontrole je utvrđivanje i eliminisanje manjkavosti pri sprovođenju propisanih mjera otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti i poboljšavanje sistema otkrivanja transakcija ili klijenata za koje postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti.

XI ZAŠTITA I TAJNOST PODATAKA

Zaštita podataka, tajnost podataka i isključenje od odgovornosti

Podatke koje dobije i postupa s njima saglasno odredbama Zakona, obveznik je dužan tretirati kao poslovnu tajnu na način propisan Zakonom i zakonom kojim se uređuje tajnost podataka. Svi zaposleni pa i druga lica, kojima su ti podaci dostupni na bilo koji drugi način, dužni su da osiguraju tajnost podataka./član 62. Zakona/

Bez obzira na navedeno, kao poslovna tajna ili kao tajni podatak prema Zakonu (obveznici ih ne smiju otkriti klijentu ili trećem licu) se ubraja:

- podatak o tome da su u vezi sa klijentom ili transakcijom utvrđeni razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti,
- podatak o privremenoj obustavi izvršenja transakcije, odnosno svi detalji u vezi sa tim,
- podatak o nalogu FOO za stalno praćenje finansijskog poslovanja klijenta,
- podatke o tome da je u vezi sa klijentom, ili trećim licem uvedena ili bi mogla biti uvedena istraga u vezi sa pranjem novca ili finansiranjem terorističkih aktivnosti.

Dužnost čuvanja tajnosti navedenih podataka ne važi u slučajevima: ako su podaci potrebni za utvrđivanje dokaza u postupku pred sudom, ako dostavu tih podataka pismeno zatraži,

odnosno naloži nadležni sud ili ako te podatke od obveznika zahtjeva FOO ili Komisija, radi nadzora nad primjenom Zakona.

Izuzetak od principa čuvanja tajnosti podataka važi, takođe, u slučaju kad je obveznik, prema Zakonu dužan podatke dostaviti FOO, pri čemu zaposleni kod obveznika, klijentima ili trećim licima ne odgovaraju za štetu, ukoliko su se ponašali saglasno zahtjevu FOO, odnosno u slučajevima navedenim u članu 63. Zakona.

Pristup podacima, koji su klasifikovani kao poslovna tajna ili kao tajna, mora biti ograničen. Obveznik u svom internom aktu mora detaljno navesti uslove i način pristupa tim podacima, pri čemu mora uzeti u obzir slijedeća uputstva:

- podatke i dokumentaciju treba arhivirati na način i u obliku koji neovlašćenim osobama onemogućava pristup i saznanje o njihovom sadržaju (u primjerenim tehničkim ili fizički sigurnim prostorijama za arhivu, u zaključanim ormarima i sl.),
- pravo na uvid u podatke o klijentima i transakcijama, kod kojih postoje razlozi za sumnju na pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti, odnosno saznanje o njihovom sadržaju, ima uprava i/ili članovi upravnog ili nadzornog odbora obveznika, ovlašćeno lice za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti i njegovi zamjenici, rukovodioci poslovnih jedinica obveznika i drugih lica koje odredi uprava obveznika,
- dokumentaciju u kojoj se nalaze navedeni podaci, zabranjeno je fotokopirati, prepisivati, prerađivati, objavljivati ili na bilo koji drugi način reprodukovati, prije prethodnog pisanog odobrenja odgovornog lica,
- u slučaju kopiranja dokumentacije obveznik mora osigurati da iz kopije bude vidljivo iz koje dokumentacije ili djela dokumentacije je napravljena kopija, na vidljivom se mjestu mora posebno označiti da se radi o fotokopiji, broju napravljenih fotokopija, datum izrade fotokopija i potpis lica koje je radilo fotokopije,
- zaposleni kod obveznika su dužni sprovoditi postupak prijave i odjave svojih ličnih lozinki na početku, odnosno na kraju obrade podataka, te upotrebom lozinke sprečiti neovlašćenim licima pristup dokumentima,
- mora biti uspostavljen sistem praćenja pristupa podacima i dokumentaciji, odnosno njihove obrade,
- bilo kakvo prenošenje podataka dozvoljeno je isključivo u obliku koji neovlašćenim licima onemogućava saznanje o podacima ili preko sopstvene kurirske službe obveznika ili u zapečaćenoj kovrti preporučeno s povratnicom i slično, a u slučaju dostavljanja elektronskim putem, upotrebom sistema za sigurno elektronsko poslovanje (kriptovanje i šifriranje poruka i sl.),
- zaposleni kod obveznika su dužni dosljedno poštovati zakone koji uređuju sigurnost ličnih podataka i zakona koji uređuju tajnost podataka.

XII ČUVANJE PODATAKA I EVIDENCIJA

Kada je u pitanju čuvanje podataka, obveznik je dužan da:

- podatke i dokumentaciju u vezi sa klijentom, uspostavljenim poslovnim odnosom sa klijentom, i izvršenom transakcijom, koje su pribavljene u skladu sa Zakonom, Pravilnikom i Smjernicama čuva najmanje 10 godina nakon identifikacije, obavljanja transakcije ili prestanka važenja poslovnog odnosa.
- da podatke i dokumentaciju o ovlašćenom licu, zamjeniku ovlašćenog lica, stručnom osposobljavanju zaposlenih i izvršenim unutrašnjim kontrolama čuvaju najmanje četiri godine nakon imenovanja ovlašćenog lica, obavljenog stručnog osposobljavanja ili interne kontrole.

Obveznik vodi evidenciju podataka o klijentima, poslovnim odnosima i transakcijama. Sadržaj evidencija podataka o klijentima, poslovnim odnosima i transakcijama propisan je članom 44 Zakona

XIII OVLAŠĆENA LICA ZA SPREČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA

Za obavljanje poslova otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, navedenih u Zakonu, obveznik mora imenovati ovlašćeno lice i jednog ili više njegovih zamjenika, onda kada je tako određeno Zakonom.

Obveznik mora osigurati da ovlašćeno lice pri obavljanju poslova iz Zakona izvršava slijedeće zadatke:

- daje stručnu pomoć zaposlenima pri operativnom sprovođenju mjera na području otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti,
- savjetuje upravu obveznika pri formiranju politike upravljanja rizicima za pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti,
- kontinuirano obavještava upravu obveznika o aktivnostima obveznika u vezi sa otkrivanjem i sprečavanjem pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti,
- učestvuje sa drugim obveznicima pri formiranju jedinstvene politike otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

XIV - PRAVNA PRIRODA I VAŽENJE SMJERNICA

Smjernice su donesene na osnovu člana 5. stav 2. Zakona i obvezujuće su za obveznike iz ovih Smjernica, saglasno Zakonu.

Komisija za hartije od vrijednosti Republike Srpske, na osnovu člana 68. Zakona, kod obveznika vrši nadzor nad primjenom Zakona, Pravilnika i ovih Smjernica.

Obveznici moraju usaglasiti svoje poslovanje sa ovim Smjernicama te sačiniti/uskladiti akta sa odredbama Zakona, Pravilnika i ovim Smjernicama, u roku od 30 dana od dana objavljivanja ovih Smjernica.

Smjernice stupaju na snagu danom donošenja.

Ove Smjernice će se objaviti na web stranici Komisije.

Broj:01-011-1614/10
10. juna 2010. godine
Banja Luka

Predsjednik Komisije za hartije
od vrijednosti Republike Srpske

mr Miodrag Jandrić